



Sygn. akt II UK 413/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 kwietnia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)

SSN Beata Gudowska (sprawozdawca)

SSN Halina Kiriło

w sprawie z wniosku J. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o prawo do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 3 kwietnia 2014 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 13 marca 2013 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 13 marca 2013 r. Sąd Apelacyjny, Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, uwzględniając apelację Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, zmienił wyrok Sądu Okręgowego w G. z dnia 30 maja 2012 r., którym Sąd ten zmienił decyzję z dnia 17 lutego 2012 r. i przyznał J. S. od dnia 28 lutego 2012 r. prawo do

emerytury na podstawie art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 i 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) i oddalił odwołanie.

Sąd Okręgowy uznał za udowodnione, że w okresie od dnia 16 kwietnia 1975 r. do dnia 25 czerwca 1992 r. ubezpieczona była zatrudniona w Odzieżowej Spółdzielni Pracy [...] i wykonywała pracę prasowacza. Praca polegała na prasowaniu elementów schodzących z krojowni i gotowych produktów ciężkim żelazkiem podłączonym do wytwornicy pary i w specjalnym urządzeniu do prasowania na parę, a także na klejeniu elementów. Pracę tę wykonywała stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. Podstawą tych ustaleń były zeznania świadków, współpracowników ubezpieczonej, B. C. i J. K., oraz dowody z dokumentów - świadectwo pracy i świadectwo wykonywania pracy w szczególnych warunkach na stanowisku prasowacza, wystawione przez likwidatora Spółdzielni, obejmujące okres od dnia 16 kwietnia 1975 r. do dnia 25 czerwca 1992 r. Tak ustalony stan faktyczny Sąd pierwszej instancji zakwalifikował jako wykonywanie pracy w szczególnych warunkach, wymienione w wykazie A stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.), jako obsługa urządzeń do prasowania, klejenia i wykrawania wyrobów w przemyśle odzieżowym, w dziale VII pod pozycją 8.

Sąd drugiej instancji nie przejął ustaleń Sądu Okręgowego w części obejmującej stwierdzenie, że ubezpieczona jako prasowaczka pracowała w całym spornym okresie, uznawszy zeznania świadków i ubezpieczonej za niewiarygodne i sprzeczne z dowodem z akt osobowych, w których zachowały się dokumenty potwierdzające wykonywanie przez ubezpieczoną pracy prasowaczki tylko w okresie od dnia 1 lipca 1976 r. do dnia 30 kwietnia 1978 r., a w pozostałym – pracy szwaczki. Z dokumentów tych wynikało, że w dniu 8 kwietnia 1975 r. ubezpieczona uzyskała skierowanie do pracy na zgłoszone wolne miejsce pracy krawcowej i została zatrudniona w Odzieżowej Spółdzielni Pracy w pełnym wymiarze czasu pracy na takim stanowisku. W okresie zatrudnienia od 1979 r. do 1989 r. liczne pisma pracodawcy, potwierdzane jej podpisem, informowały ją o zmianach

wynagrodzenia na stanowisku szwaczki. Sąd drugiej instancji wskazał na sprzeczność zeznań świadków J. K. oraz B. C., podających, że proces produkcyjny odbywał się w trzech działach – w krajalni, szwalni i prasowni z oświadczeniem świadka J. K., że pracowała w szwalni, a jednocześnie w tym samym pomieszczeniu co ubezpieczona, i jako niewiarygodne zeznania te odrzucił.

Skarga kasacyjna ubezpieczonej, obejmująca wyrok Sądu drugiej instancji w całości, zawierająca wniosek o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, została oparta na podstawie naruszenia prawa materialnego – art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 i 4 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w związku z § 1 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego z 1983 r. oraz w związku z poz. 8, działu VII wykazu A z załącznika do tego rozporządzenia i pkt 8 ppkt 1 działu VII uchwały nr 80 Zarządu Centralnego Związku Spółdzielczości Pracy z dnia 10 sierpnia 1983 r. (Biuletyn Centralnego Związku Spółdzielczości Pracy nr 15-16, poz. 54) przez ich niezastosowanie, mimo że przeprowadzone dowody z dokumentów - świadectwa pracy, świadectwa wykonywania pracy w warunkach szczególnych oraz zeznań świadków potwierdzały wykonywanie przez nią stale i w pełnym wymiarze czasu pracy odpowiadającej stanowisku prasowacza, uznawanego za stanowisko pracy w szczególnych warunkach, przez cały okres zatrudnienia w Odzieżowej Spółdzielni Pracy. Czynności wykonywane przez cały czas zatrudnienia mieściły się w zakresie należącym do prac prasowacza, zatem choć nazwa zajmowanego stanowiska ich nie opisywała, to o uznaniu pracy za wykonywaną w szczególnych warunkach powinien zdecydować charakter wykonywanych zadań pracowniczych.

Skarżąca zarzuciła dokonanie ustaleń faktycznych z naruszeniem art. 2 k.p.c. w związku z art. 175 ust. 1 i art. 177 Konstytucji RP, wskazując, że Sąd drugiej instancji, po dostrzeżeniu błędów co do ustaleń dokonanych przez Sąd pierwszej instancji, w szczególności braku uzasadnienia przyczyn, dla których nie dał wiary dokumentom z akt osobowych, nie dokonawszy niezbędnych pouczeń co do czynności procesowych (art. 5 k.p.c.), nie doprowadził do uzupełnienia postępowania dowodowego (art. 217 § 2 k.p.c.) i wydał rozstrzygnięcie merytoryczne, co należy uznać za sprzeczne z art. 227 w związku z art. 386 § 1 i 4 k.p.c. Ponadto, zarzucając naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. podniosła, że Sąd

Apelacyjny bezzasadnie zaaprobował dokonaną przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych kwalifikację jej stanowiska pracy, wbrew dokumentom w postaci świadectwa wykonywania pracy w warunkach szczególnych z dnia 21 marca 2001 r., świadectwa pracy z dnia 25 czerwca 1992 r. oraz zeznaniom wszystkich przesłuchanych w sprawie świadków, które potwierdzały wykonywanie w spornym okresie stale i w pełnym wymiarze czasu pracy prasowacza.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W sprawie objętej skargą kasacyjną Sąd Apelacyjny nie gromadził własnego materiału. Podstawą jego orzeczenia były dowody zebrane i przeprowadzone w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji, których odmienna ocena doprowadziła do wydania wyroku reformatoryjnego na niekorzyść skarżącej. Dopuszczalność dokonywania przez sąd drugiej instancji odmiennej oceny dowodów bez ich ponowienia lub uzupełnienia, należąca do spornych, została przesądzona w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego, zasadzie prawnej, z dnia 23 marca 1999 r., III CZP 59/98 (OSNC 1999, nr 7–8, poz. 124). Sąd Najwyższy przyjął, że sąd drugiej instancji może zmienić ustalenia faktyczne stanowiące podstawę wydania wyroku sądu pierwszej instancji bez przeprowadzenia postępowania dowodowego uzasadniającego odmienne ustalenie, chyba że szczególne okoliczności wymagają ponowienia lub uzupełnienia tego postępowania. W późniejszym, aprobującym ten pogląd orzecznictwie przyjmuje się, że do szczególnych okoliczności, których wystąpienie uzasadnia zarzut naruszenia art. 382 k.p.c., należą uchybienia procesowe przy przeprowadzaniu dowodów, dysponowanie wyłącznie dowodami osobowymi o niejednoznacznej wartości i wymowie, a także pominięcie materiału dowodowego o istotnym znaczeniu. Gdy przy tym uchybienie to mogło mieć wpływ na wynik sprawy, art. 382 k.p.c. stanowi samodzielną, usprawiedliwioną podstawę kasacyjną (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 sierpnia 2007 r., III CSK 61/07, OSNC 2008, nr 10, poz. 119). Zwraca się także uwagę na niedopuszczalność pominięcia wyników postępowania dowodowego przeprowadzonego przez sąd pierwszej instancji i na obowiązek sądu drugiej instancji ponownego i dokładnego

rozważenia dowodów zebranych we wcześniejszych stadiach postępowania, wskazania, dlaczego ich ocena przyjęta wcześniej była błędna, oraz przekonującego wyjaśnienia motywów zmiany oceny tych dowodów i dokonania na ich podstawie nowych ustaleń (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 października 2010 r., III PK 21/10, niepubl., postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1998 r., II CKN 815/97, Wokanda 1999 nr 1, poz. 6 oraz wyroki z dnia 16 marca 1999 r., II UKN 520/98, OSNAPiUS 2000 nr 9, poz. 372; z dnia 8 grudnia 1999 r., II CKN 587/98, niepubl., z dnia 6 lipca 2000 r., V CKN 256/00, niepubl., z dnia 13 września 2001 r., I CKN 237/99, niepubl. i z dnia 24 czerwca 2008 r., II PK 323/07, niepubl.).

Sąd Apelacyjny mógł więc nie dać wiary zeznaniom osób przesłuchanych we wcześniejszej fazie procesu i ocenić je według własnego przekonania, jednak tylko na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału dowodowego i z podaniem w uzasadnieniu wyroku przyczyn, dla których odmówił mocy dowodowej dowodom będącym podstawą wydania orzeczenia przez Sąd pierwszej instancji. Wydając zaskarżony wyrok tych obowiązków jednak nie wypełnił; odniósł się do zeznań świadków J. K. i B. C., a pominął korespondujące z nimi świadectwa pracy z dnia 25 czerwca 1992 r. i wykonywania pracy w szczególnych warunkach z dnia 21 marca 2001 r. Dyskwalifikacja zeznań wymienionych świadków z argumentem o pozostawianiu jednej z nich w stosunkach rodzinnych z ubezpieczoną przy eksponowaniu sprzeczności w ich zeznaniach, uchyla się spod kontroli sądu kasacyjnego (art. 398³ § 3 oraz art. 398¹³ § 2 k.p.c.), nie sposób jednak nie dostrzec, że pozostałe dowody - z dokumentów, Sąd drugiej instancji potraktował wybiórczo. Nie wyjaśnił sprzeczności treści świadectw pracy z dokumentami w aktach osobowych, do których z kolei nie odniósł się Sąd pierwszej instancji, tj. zachowanych w aktach osobowych skarżącej pism z okresu od dnia 1 kwietnia 1975 r. do dnia 1 października 1986 r.

Na podstawie dowodów, które uznał za podstawę orzeczenia, Sąd drugiej instancji nie uzyskał właściwej podstawy faktycznej do rozstrzygnięcia sporu o emeryturę w wieku wcześniejszym, której warunki zostały przewidziane w art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 i 4 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Właściwe zastosowanie tych przepisów wymagało wykazania przez ubezpieczoną

wykonywania pracy w szczególnych warunkach, a ściślej, stałego i w pełnym wymiarze zatrudnienia i wykonywania obowiązków przypisanych do stanowiska prasowaczki, wymienionego pod poz. 8, działu VII wykazu A rozporządzenia, tymczasem na podstawie dokumentów z akt osobowych, dowodu, który uznał za wiarygodny, Sąd drugiej instancji uzyskał jedynie materiał do ustalenia nazwy stanowiska pracy skarżącej nadanego przez pracodawcę, lecz nie mógł dokonać żadnych ustaleń co do charakteru wykonywanych przez nią czynności.

Ta wada postępowania miała niewątpliwy wpływ na wynik sprawy, gdyż Sąd Najwyższy zwracał już uwagę, że nazwa stanowiska pracy nie decyduje o charakterze pracy jako wykonywanej w szczególnych warunkach (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 2009 r., I PK 194/08, OSNP 2010 nr 23-24, poz. 281).

Uzasadnia to orzeczenie Sądu Najwyższego na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.